

A hegy és a barátság

Ion Balan

Itt a hegyoldalon, távol a város fásasztó és idegesítő lármájától, távol barátoktól, távol a kíváncsi tekintetektől, melyek mint hideg kardpengék próbálnak befúródni a gondolataid köré bonyolódott hálót fonó mélységes csendbe, távol mindentől, ami felvidíthat vagy felkavarhat, megborzongat a nyugalom gyönyörűsége. Sápadt arcodat könnyedén meglegyinti a friss szellő szárnya, és jócskán nedvesíti a ritkás, aprószemű eső, a kora tavasz első hírnöke. A mély csend, mint egy láthatatlan város bástyafala vesz körül, szinte tapinthatóvá válik, mint egy lagymatagon lengedező áttetsző fátyol. Az első napsugarak lopakodva törnek át az óriási hamuszürke felhőgomolyokon, melyek naphosszat rendetlenül hemperegtek a látóhatár egyik szélétől a másikig.

A tölgyfa még kopasz ágai, melynek törzséhez fáradt válladat támasztottad, időnként összeverődnek, ahogy a szél, az örök vándor rázza őket; megreccsennek néha, mintha kábult álomból felriasztva nyöszörögnének és sajnálnák a szép álmot, mely éppen a megvalósulás pillanatában minduntalan szétfreccsen. Még az emberi viszontagságokról mit sem tudó madarak röpködése sem jut el füleidhez. Valami óhajtott dolog felé figyelsz, egy régóta türelmetlenül várt zörejt vágysz hallani; amióta itt megálltál és válladat a tölgy derekához támasztottad, feszülten várod, hogy csoda történjék. És ma nem először várod. Ide jöttél tegnap, tegnapelőtt is. Sokszor jöttél ide. Attól a naptól kezdve, amikor az utolsó hófolt is elolvadt. De nemcsak pihenni jöttél. Mert minden pihenés alkalmával a várakozás perceinek elnyújtása kijózanodásba vezetett, amely lelked titkos rekeszeiből megszámlálhatatlan szálon keresztül vezetődött le belőled.

Mi vitt rá, hogy beszéljek mindezekről? Nem, nem csupán a te különös viselkedésed az utóbbi időben, nem is az a tény, hogy meg-

haragudtál rám (mennyire szeretném, ha neheztelésed nem létezne, mint ahogy sajnos fennáll). Mi vitt rá most, hogy hozzád szólok? Igen, az, barátságunk, az a barátság, amelyben te már nem hiszel, és amelyet erőnek erejével tagadni igyekszel. Meggyőződtem erről kezdettől fogva. Noha egy szót sem szóltál. Az utóbbi hónapokban makacs hallgatásba merültél. Elnézésetek kérem, de nem hittem volna, hogy ilyen makacs vagy. Habár voltam olyan állapotban, amikor a szemem vájtam volna ki, hogy a leghevesebb kínok között és lábbal tiportan gyötrődjem, de makacsnak sose hittelek volna. Egy-két, idejében kimondott szó egészen más fejleményt adott volna a dolgoknak. Könnyebben kimagyarázkodhattunk volna, és barátságunk továbbra is megmaradt volna, az igazságra támaszkodva. Igen, barátságunk készítetett arra, hogy lépésről lépésre kövessék, megsejtve emésztő eleven vívódásaidat, melyek véres körmeikkel marcangolták keserűségtől és bajoktól megkímélt életed derűjét. Sejtelmeimet egyszer igazolva látván, olyan igyekezettel kerestem ezt az alkalmat, amilyenre más körülmények között nem lettem volna képes. Lankadatlanul kerestem a négy szemközti találkozást veled, igen, mindenáron erre törekedtem. Tudtam, hogy magányosan, úgy, ahogy vágytam, csak itt találhatlak meg, ezen a hegyoldalon, ahol megálltál a körülölelő mély csendben, hogy ily módon gyűjts mindig új és friss erőt az ellenállásra gondolataid rohanó árával szemben. Mert azok nem ismernek gátat abban a pillanatban, amikor olyan szenvedélyekből és indulatokból fakadnak, melyeknek következményeit kevesen ismerik.

Nézhetsz rám, ahogy akarsz, kiálthatsz, leszidhatsz... Csak egyre kérlek: hallgasd meg, amit mondani akarok... Nem hányok semmit a szemedre. (Kérlek, bocsáss meg, hogy makacssággal vádoltalak). Mint ahogy eddig is igyekeztem, most is és a jövőben is próbállak megérteni. Éppen ezért kérlek: hallgass meg.

Mosolyogsz? Talán csak nem akarod azt mondani, hogy nem történt semmi? Hát elidegenedésed, bezárkózásod a hallgatás jégpáncéljába, megbetegedésed? Miért kellett mindennek lennie? A te mostani mosolyod ellenkező hatást gyakorolhat rám. Ez is egy bizonyos annak, hogy nem tévedtem, amikor elhatároztam, hogy akárhogy is, beszélék veled. És nekem jólesik, kimondhatatlanul jólesik, hogy ma idejöttem... Mosolyogsz, de... Jobban örülnék, ha tudnám, hogy azért mosolyogsz, mert neked is jólesik ez a gesztusom. De ebben kételkedem... Miért igyekszel elrejtetni valamit előlem, amit kifejezetten kérek? Miért fordítod tekintetedet másfelé?... Jöjj, nézzünk szembe egyúttesen a dolgokkal, távolítsunk el minden akadályt, mely akaratomon kívül barátságunk útjába áll. Azt mondd, hogy nem tudsz meghallgatni? Miért? Látod, most is próbálsz megfutamodni az igazság elől. Mi feszélyez abban, hogy meghallgasd magyarázkodásomat? Kérlek, érts meg... El kell mondanom... Hallgass meg...

Itt a hegyoldalon, ez alatt a tölgy alatt, mely óriás homlokát most büszkén emeli egészen a hamuszín gomolyfelhők lecsüngő hasáig, itt találkoztunk akkor is. Csakhogy akkor nyár eleji nap volt; az égből mint egy keztelen kék és sima tükrű tengerből, bőségesen áradtak a meleg napsugarak, áthatolva az enyhe szellő cirógatásától élénken susogó falevelek közti réseken. Emlékszel-e? Megálltunk, egy tréfádon nevetve. Igen, rólam beszéltünk.

Te azt mondtad, hogy nekem soha az életben nem lesz sikerem, hogy nem fogok boldogulni, és hogy nem találok el a megfelelő pillanatot, amikor magamra vonhatnám mások figyelmét. „Te, így, ahogy vagy, a saját életed áldozata vagy. Igen, egész biztos.” Ezt mondtad. Megálltunk itt, és fejtegetni kezdtük az egyes, velem szorosan kapcsolatos események fo-

nalát. Számtalan példát hoztál fel, élő és beszédes példát arra, hogy én mennyire nem megfelelően jártam el az adott körülmények között. „Túl-ságosan hallgatag vagy, nem vagy közlékeny s ezáltal eltaszítod gyakran azokat is, akiket barátainak tartasz” — folytattad gondolataid menetét. Akkor mosolyogtam magamban. Úgyszólván biztos voltam benne, hogy magad se hiszed rólam mindezt. Hát milyen legyek? Miért változzam meg? Nem dolgozom-e kielégítően? Vajon tetteim nem tükrözik-e híven, hogy ki vagyok, mennyit és mit dolgozom? Hogyan viselkedjem a világgal szemben? Hogy nekem nem tetszik a hajlongás? Lehet-e hibának minősíteni azt, hogy nem eszelek ki dolgokat, ami másnak tetszik? Vagy hogy a megfelelő pillanatban nem hozakodom elő olyasmivel, ami másnak a tekintélyét megingatná? Nevessek talán, amikor nincs min? Lábujjhegyen forogjak tán, mint egy kereplő, csak azért, hogy fel ne ébresszem valakiben a szunnyadó irigységet? Leadjam én is obulusomat a szószátyárságnak? Igen, ilyeneket kérdeztem tőled. És aztán másokra térünk át. Te igazat adtál nekem. Nem úgy volt? Noha hosszú idő telt el azóta, nem felejtettem el semmit. Egyetlen apró részletet sem tudtam elfelejteni. Hogy is feledhettem volna el azt a napot, amióta egész a mai napig nem beszéltem veled? Egyik barátunkat említetted: „Látod, próbálj csak valami olyat tenni, ami ellenkezik érdekeivel... Rád se fog nézni többé attól a perctől kezdve, amikor számot vet azzal, hogy nem vagy hasznára neki. Ő ilyen... És ez emberi dolog... Ámbár nem kellene, hogy ilyen viszonyok álljanak fenn az emberek között. A mai időkben, melyek sokféle képességet kívánnak meg minden embertől. Természetes volna, ha saját érdekeiket kissé félretennék”. Én nem feleltem azonnal. Magamban helyesltem, amit mondtál. Nagyon örültem, és elégedett voltam, hogy ilyen bizonyosságát adtad öszintéségednek... Melletted éreztem magam, a te véleményed oldalán, úgy, mint addig talán még soha.

Egy idő múlva minden megdölgölés nélkül azt mondtam: „Mi bizonyítja, hogy nem vagy-e te is éppen olyan, mint a többiek?” Most, ma, már nagyon jól tudom, hogy tréfálni akartam. Fel akartam támasztani a jókedvet, melyet mindketten annyira élveztünk. Soha, míg élek, nem fogom tudni elfelejteni szemed és arc kifejezésed. Arcod rákvörös lett. Valami szokatlan remegés fogott el, egyre hevesebben rázva állkapcsodat. Melled összcsecskült, megmerevedett. „Miért?” — kérdezted fogcsikorgatva, vacogó fogsoraid közt. Aztán elnémultál. Csak szemeid égtek, lázasan lángoltak, mint tüzes ostorcsapások, zordan és irgalmatlanul. „Igen, mivel bizonyíthatod, hogy nem vagy-e te is éppen olyan, mint a többiek?” — ismételtél én az előbb véletlenül elejtett szavakat, most már nyomatékkal ejtve minden szótagot, és hamis sülyt adva minden szónak. Ha akkor megkérdezted volna, hogy miért ismételtél meg ezeket a kockázatos szavakat, nem tudtam volna megindokolni egy szóval sem. Tisztán, egyszerűen beszéltem, minden rossz gondolat nélkül.

Hirtelen távozásod után vettem észre, hogy tévedtem. De már késő volt. A nap lankasztó melegén eltűntél a bozótban, és engem magamra hagytál a tölgy alatt. Igaz, hogy ezek után még találkoztunk. De te mindenkor szándékosan kitértél az utamból. És ez nekem nagyon fájt. Miért kerültél el? Szántam-bántam, hogy azokat a szavakat kiejtettem. De nem volt mit tennem. Kimondtam. És te megharagudtál. És ami ezután következett, csak arra volt jó, hogy még jobban haragudj. Igen, ami ezután következett. Annak ellenére, hogy akkor sem akartalak bántani. Tudod, az iskolaév kezdetének napján. Én megkaptam tanári kinevezésemet. Te a régi helyeden maradtál. Kislányom aznap töltötte be az ötödik évét. Meghívtalak ebédre, mint ahogy szokásunk volt mindaddig. Feleségem süttő-főzött. Téged jóbarátunknak ismert. Am te nem jöttél el. Még a meghívó-

mat is visszaküldted. Magyarázat nélkül. Feleségem sírva fakadt. Tőlem kért magyarazatot. Összeszidott. Hamarosan elmentem hazulról, meg se kóstoltam a főztjét. Nem bírtam semmit sem elviselni. Minden semmisség idegesített. Még drága kislányom ártatlan, szelíd tekintete is kérdőjelként követett. Pár perc múlva ajtódon kopogtattam. Otthon voltál. A szomszéd mondta. De nem nyitottál ajtót. Várokoltam egy ideig a házad előtti kis parkban. Nem tudom, meddig vártam. Egyszer csak eszembe jutott, hogy az iskolába kell mennem. Délután volt tanítás. Tehát indulni akartam. Felálltam, hogy megtegyem az első lépést. Akkor megláttalak, épp kijöttél a házból. Feléd szaladtam. De egy szót sem tudtam szólni. Te hosszan végigmértél. Úgy láttam, hogy szólni akarsz hozzám. De meggondoltad magad, és sietve elmentél lefelé az utcán. Nem mentem utánad. Nem volt semmi értelme.

Ugyanaznap este a kávéházban leültem egy asztalhoz, közel a tiédhez. Emlékszel? „Most itt a pillanat” — mondtam magamban. Figyelemmel kísértem mindent, amit tettél. A kávéház zsúfolt volt. Néhány kolléga a másik iskolából a te asztalodnál ült, és beszélgettetek. Feszülten figyeltem, hogy elkapjak valamit beszélgetésekből, a kávéházi zsongás azonban, a kezdődő ittasság hangjai a zenekar álmosító hangjaival keveredve, nem engedték, hogy kövessem beszédeteket. Azt hittem, jól számítottam ki tenivalómat. Székemmel lassan, észrevétlenül közeledtem asztalotokhoz. Te felpattantál, hogy elmenj. Egyik kolléga megfogta a karodat, erőltetett, hogy ülj le. „Mi van veled?” — kérdezte. „Semmi”. — felelted te. Majd felém fordultál: „Kérlek, ne zavarj, és menj el innen azonnal”. — mondtad. Körülöttem minden táncolni kezdett. A tükrök, oszlopok, asztalok, lámpák, poharak, üvegek, a zenekar. Minden. És ez a boszorkánytánc arra kényszerített, hogy kezemmel a fejemet fogjam. Hogy egyenesen hazamenjek.

Attól az első tanítási naptól kezdve, egy ádáz és gonosz féreg szüntelenül rágott belül. Az a tudat, hogy a legjobb barátom gyűlöl, a kérdések özönét vetette fel bennem. Egyik csodálatosabb volt a másiknál. „Hogy én a saját életem áldozata vagyok? Miért nem boldogulok úgy, mint mások? Miért nem tudok nagy ügyeket csinálni minden kicsiségből, amit első személyben mondtam? Miért hagyom, hogy egyesek kihasználjanak? Miért bírálja mindenki az én hibáimat, amikor ugyanazokat ők is elkövetik? Mit vétek én azzal, hogy hallgatok és dolgozom?” Ezekhez a kérdésekhez nap nap után még mindig újabb kérdések is csatlakoztak. Abban a zűrzavarban, mely összekuszált gombolyag módjára alakult ki bennem, és amelyre máskülönben ügyet sem vetettem volna, nem találtam az egyensúlyomat. És megint a te szavaidhoz jutottam vissza: „Te a saját életednek áldozata vagy”. Így mondtad akkor. A féreg pedig nőttön-nőtt bennem, és nyugtalanítóan terjeszkedett. Alávetett rémuralmának, nem ismert irgalmat, szüntelenül rága lelkelem nyugalmát. Otthon sem volt nyugalmam. Az iskolában sem. Akkor sem, hogyha a városban kószáltam. Akkor sem, amikor a kis parkon mentem keresztül. Az ősz beálltával még fokozódtak bennem a félreértés drágán megfizetett kínjai. Ezt követte önmagam keresése. Eleinte nem tudtam felfogni vállalkozásom valódi értelmét. Azután fokozatosan megvilágosodott előttem. Olykor-olykor mint villám hasított keresztül gondolataimon, szétvágva a sötét káoszt, egy szó: „Kell!” Tépelődésem ily módon értelmet nyertek, célkitűzést teremtettek, és a cél felé irányult minden erőfeszitésem. Tisztázni a dolgokat veled. Megértést keresni veled. Folyton fülemben csengett a szó: „Kell!” És minden körülmény között be akartam bizonyítani neked az igazságot. Hogy újra összekössöm barátságunknak azon a kora nyári napon elszakadt fonálát.

Feleségem nem tudhatta sehonnan, hogy mi történt köztünk. Jött a nyári vakáció, a fürdőhelyre utaztál. Minden úgy alakult, hogy ne legyen alkal-

mam a történeteket megmagyarázni. Ezért állított meg téged ő, pár nappal az iskolév kezdete után. Még tréfálkozni is próbált. Nekem is elmondta, hogy mit beszélt veled. Köszönöm a vele szemben tanúsított figyelmességedet. Ez a tény remélni engedett még többet is. Ez a reménység nőtt bennem napról napra, és erősített minden körülmény közt abban, hogy valamikor egyszer még henlyreállíthatjuk barátságunkat.

Ha nem lettem volna olyan eltökélt ezen az úton abban a szándékomban, hogy találkozzam veled, és elmondjam, mit gondolok ezekről a dolgokról, akkor nem is bírtam volna kitartani a jelen pillanatig. De amikor már egyszer elindultam, nem tudott megállítani senki. Szakadatlanul folytattam a keresést. Úgy, ahogy az említett féreg sarkallt. Lehet, hogy csodálkoztál leveleimen. Igaz, nem írtam alá. Félttem, hogy esetleg olvasatlanul eldobod. Mindaddig, amíg neki nem ültem az írásnak, ingadoztam. Úgy hittem, hogy nincs jogom hozzá. „Miért avatkozzam bele az életébe? Miért tegyek olyan lépést, melyet ő esetleg nem helyesel?” Így vergődtem a tétovázás szorítójában, és mondhatom, nehezen estem túl rajta. Látod? Ezek ellenére is írtam neked. Te pedig szememnyi jelentőséget sem tulajdonítottál a névtelen jóakaróknak. Azt hitted, csapda, melyet félrevezetésed végett vetettek utadba. Ez nem volt alaptalan gondolat. Főként azért, mert néhányszor már neked is volt alkalmaid tapasztalni bizonyos személyek aljas intrikáinak harapófogóját. Vannak, akik nem értenek máshoz, mint kifundálni aprócseprő valótlanságokat, hogy így elégtésék ki élvezet-vágyukat: mások szenvedését látni. Késő volt már, igen, amikor erre rájöttél. Természetes volt tehát, hogy nem hallgattál rám. Mit tudhat egy névtelen levélíró? Joggal tekintetted intrikának a figyelmeztető levelet, mely meg akart óvni attól, hogy kellemetlenségek zátonyára juss. Ha meghallgattad volna az írottakat, nem lettél volna kénytelen céltalanul kóborolni, és várni a csodát, mely csupán az öregek meséiben történhetik már meg. Mert napjaink csodáit mi magunk teremjük, a mindennapi akarások eredményei, melyek az emberek abból a forró vágyából fakadnak, hogy minél jobban élhessünk. A régvárt csoda nem jött. Könyörgök tehát, hogy higgy nekem. Barátságunk nevében kérem ezt. A levélben felvilágosítottalak a lehetőséghez képest. Választhattál, meggyőződhattél. De nem. Átadtad magad a puhaságnak, annyira, mint talán még soha annak előtte. Utána elhelyeztek innen. Annak ellenére, hogy egyike voltál a legjobb munkaerőknek. Miért? Egy kicsit te is mozgolódhattál volna. Vagy megmondhattad volna azt, amiről én írtam. Nem akartad. Mikor áthelyezésedről hallottam, rögtön értettem. Aznap este, amikor elfoglaltad új állásodat, találkoztam egyik volt kollégáddal. Azt mondta: „Nagy méltánytalanság történt veled”. És aztán elmesélte, hogyan folytak le a dolgok közvetlenül azután, hogy én írtam neked. Egész biztosan eszedbe jutott levelem abban a pillanatban, amikor számot vetettél a valósággal. Vagy nem? Ha hallgattál volna rám, akkor nem vártad volna a csodát. Az a nő már nem segíthet rajtad. Igyekezett beavatni téged az ügyeibe, és a végén faképnél hagyott. Úgy, ahogy én előre megmondtam. Azokat a szavakat pedig, hogy „te a saját életed áldozata vagy”, éppen úgy lehet alkalmazni most a te esetedre is. Mikor ezeket mondom, állítom, hogy nincs egyetlen gonosz gondolatom sem. A te szavaid, más körülmények között kimondva, valójában rád is illenek. Az a kör, melyre nekem egykor rámutattál, téged is elkerülhetetlenül az emberek rosszságának láncolatába zárt. Így te is érezted azt, amitől én nem tudok megszabadulni, noha nagy erőfeszítéseket teszek, hogy kerüljem a viszálykodást, hogy semmi rosszat ne tegyek társaimnak, hogy félreálljak, ha látom, hogy valaki emelkedni akar és én útjában vagyok. Miért álljak útjukba? Azoknak tán, akik egy pillanatra sem méltattak bennünket, ha hálánkat nem róttuk le nekik? Azoknak-e, akik valamely pozíció elnyerésére irányuló vak rohanásuk közben megfélelkeznek arról, hogy nincs joguk

keresztülgázolni társaikon, mert evvel felbátorítanak másokat, téves utat mutatnak másoknak, olyan utat, melyet már régesrég el kellett volna hagynunk mindannyiunknak. Azoknak-e, akiknek nem jut eszükbe, hogy ők is szenvedhetnek még éppen úgy, mint akiket dölyfösen lenéznek? Szerencsénk, hogy ezek száma napról napra fogy. De ugyanakkor fogy a magunkfélék száma is. Nem igaz? Az ilyen esetek egyre ritkábbak lesznek. Mert az élet a legjobb iskola. És én teljesen igazat adok a költőnek, aki azt mondja, hogy az ember csak a küzdelemben edződik, csak az élet-tapasztalat teszi erősebbé. Látod, ezért fordultam én ma vissza. Add a kez-d, és felejts el mindent, ami eddig megzavarta barátságunkat.

Így ni... Most pedig még valamit elmondhatok. Akkor, amikor meg- betegedtél, miután elmentél új állásodba, az orvost... én küldtem. Hallot- tam, hogy csodálkozva kérdezted: „Ki gondol most is énrám?” Hasonló esetben, hidd el nekem, akárki lettél volna, így jártam volna el.

Végül pedig, kérek, ne mosolyogj rajtam, a napokban beszéltem a feleségemmel. Elhatároztuk, hogy meghívjuk hozzánk az unokahúgomat. És ő meg is érkezett a ma déli vonattal. Én is meg a feleségem is mondtuk neki, hogy nincs semmi ellenvetésünk, ha neked biztató választ ad. Ő tud a te kellemetlenségeidről... Azt mondta, hogy nagyon örülne, ha láthat- na... Látod, esteledik, és ők várnak bennünket... Menjünk hozzánk...

Az alkony utolsó sugarai alig tudták áttörni a felhőréteget. Elhagytuk a hegyoldalt, és a város felé indultunk. A parkban, az utcákon és az abla- kokban kigyulladtak az első lámpák. Elhallgattam. Nem szóltam semmit. Szüntelenül az ő szavait hallgattam. És a város zaját, mely avval küszkö- dött, hogy a napot és örömeit a késő éjszakáig meghosszabbítsa. Szinte el sem tudtam hinni, hogy kibékültünk. Szavai álomnak tüntek. Álomnak vél- tem leggyakoribb és legkedvesebb álmomat, a kibékülést is, melyre oly ré- gen vártam. Belevegnyülve az utcán nyüzsgő járókelők seregébe, észre sem vet- tük, milyen gyorsan szötte sűrű, súlyos fátylát mindenre az éji sötétség.

(A „Kékfedelű füzet”-ből)

G. Czimmer Anna fordítása

